

დასკვნა

„საქართველოს 2013 წლის სახელმწიფო
ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის
პროექტზე

შინაარსი

მაკროეკონომიკური გარემო.....	3
ეკონომიკური ზრდა	3
ინფლაცია.....	5
საგარეო სექტორი	5
სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლები.....	7
სხვა შემოსავლები	10
სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯები	13
სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები.....	15
პროგრამული ბიუჯეტირება.....	21
ბიუჯეტის დეფიციტი და საშუალოვადიანი ფისკალური დისციპლინა	25
სახელმწიფო ვალი	28
საერთო შეფასება	35

მაკროეკონომიკური გარემო

ეკონომიკური ზრდა

საბიუჯეტო პარამეტრების ფორმირებისას არსებითი მნიშვნელობა აქვს ძირითადი ეკონომიკური ინდიკატორების საფუძვლიან პროგნოზებზე დაყრდნობას. აღნიშნულ ინდიკატორებად მოიაზრება ეკონომიკური ზრდის ტემპი, ინფლაცია და საგარეო სექტორის განვითარების ტენდენციები.

რეალური მშპ-ს ზრდის ზეგავლენა საბიუჯეტო აგრეგატებზე, უპირველეს ყოვლისა გამოიხატება მისი ზეგავლენით დაბეგვრად შემოსავლებზე და შესაბამისად მოსალოდნელ საგადასახადო შემოსავლებზე. 2012 წლის პირველ კვარტალში მშპ-ს რეალურმა ზრდამ¹ წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 6.8%, ხოლო მეორე კვარტალში - 8.1%. ზრდა ძირითადად კონცენტრირებული იყო სამშენებლო, მრეწველობისა და საფინანსო სექტორებზე. როგორც 2013-2016 წლების „ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტი“ მოცემული, 2012 წლისათვის ეკონომიკური ზრდა 7%-ს, ხოლო 2013 წლისათვის 6.0%-ს მიაღწევს და შემდგომ წლებში 7%-ის დონეზე შენარჩუნდება. აღნიშნული პროგნოზები განსხვავებულია 2012 წლის პირველ ნახევარში გამოქვეყნებული „ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტი“ და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ პროგნოზირებულ მაჩვენებლებისაგან. კერძოდ, 2012 წლის პირველ ნახევარში გამოქვეყნებული „ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტი“ პროგნოზირებული ეკონომიკური ზრდა 2012 წლისათვის 6.0%-ს, ხოლო 2013 წლისათვის 6.5%-ს შეადგენდა. ამავე დროს, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგნოზით ანალოგიური მაჩვენებელი 2013 და შემდგომი წლებისათვის 5.5%-ს შეადგენს.

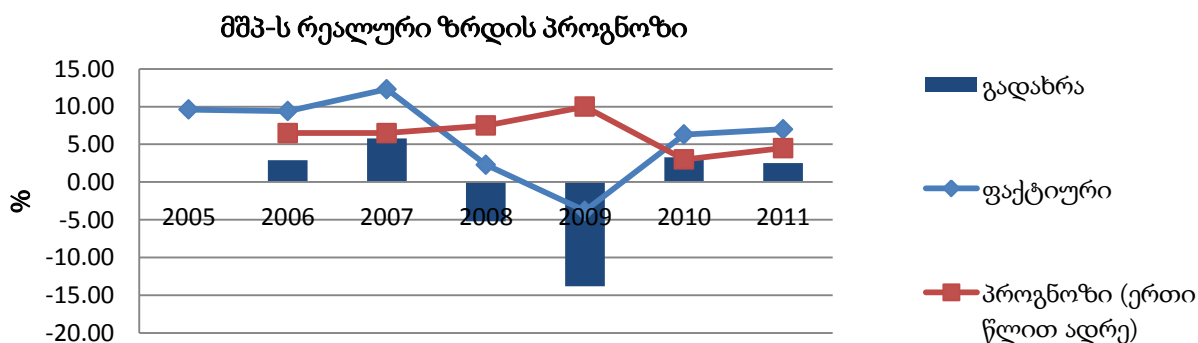
ანალოგიურად, კორექტირებულია მოსალოდნელი ნომინალური მშპ-ს პროგნოზიც. 2013 წლისათვის ქვეყნის „ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტი“ პროგნოზირებული ნომინალური მშპ (29,291 მლნ ლარი) 1,152 მლნ ლარით ჩამორჩება 2012 წლის პირველ ნახევარში გამოქვეყნებული იმავე დოკუმენტით მოცემულ მაჩვენებელს (30,443 მლნ ლარი). ასევე დაახლოებით 524 მლნ ლარითაა კორექტირებული 2012 წლის მოსალოდნელი ნომინალური მშპ და პროგნოზირებულია 26,443 მლნ ლარის დონეზე.

¹ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ინფორმაცია

აღნიშნული სხვაობები შეიძლება დაკავშირებული იყოს ინფლაციის მოსალოდნელი დონის შემცირებასთან.

2013-2016 წლებისათვის ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტით პროგნოზირებული მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები/საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგნოზი

	2010ფ	2011ფ	2012გ	2013პ	2014პ	2015პ
ეროვნული ანგარიშები						
ნომინალური მშპ (მლნ ლარი), წყარო: ფინანსთა სამინისტრო	20743.4	24229.1	26443.7	29291.1	33222.6	37681.1
ნომინალური მშპ (მლნ ლარი), წყარო: საერთაშორისო სავალუტო ფონდი	20743.4	24229.1	26,738	29,901	33,446	37,403
რეალური მშპ-ს ზრდა	6.3	7.0	7.0	6.0	7.0	7.0
წყარო: ფინანსთა სამინისტრო						
რეალური მშპ-ს ზრდა	6.3	6.8	6.0	5.5	5.5	5.5
წყარო: საერთაშორისო სავალუტო ფონდი						
წლიური ინფლაცია(პერიოდის საშუალო)	7.1	8.5	0.0	4.5	6.0	6.0
წყარო: ფინანსთა სამინისტრო						
წლიური ინფლაცია(პერიოდის საშუალო)*	7.1	8.5	1.7	5.5	6.0	6.0
წყარო: საერთაშორისო სავალუტო ფონდი						
მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი	-10.3	-11.7	-11.3	-10.5	-9.0	-7.3
წყარო: ფინანსთა სამინისტრო						

ეკონომიკური ზრდის პროგნოზების ანალიზიდან² ჩანს, რომ 2008 წლამდე და შემდგომ პერიოდში ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდა, როგორც წესი, აღემატებოდა ერთწლიანი შუალედით პროგნოზირებულ მაჩვენებელს, რაც მიუთითებს საბიუჯეტო აგრეგატების კონსერვატიულ დაგეგმვაზე. თუმცა ამასთან აღსანიშნავია, რომ სისტემატური გადახრა ერთი მიმართულებით საბიუჯეტო დაგეგმვის ეფექტურობის ხელშეშლელი ფაქტორი შეიძლება გახდეს.

² ეკონომიკური ზრდის პროგნოზების ანალიზისას გამოყენებულ იქნა ფაქტობრივი მაჩვენებლების პროგნოზირებისაგან გადახრის ტენდენცია, რომელიც ეყრდნობა ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტის მიხედვით, ერთი წლით ადრე პროგნოზირებულ მაჩვენებლებს 2005 წლიდან.

ინფლაცია

წლიური ინფლაციის მაჩვენებელი მიმდინარე წლის თებერვლიდან მაისამდე -3.3% - - 2.1%-ის ფარგლებში მერყეობდა და მხოლოდ ივნისიდან გამოვლინდა ფასების ზრდის ტენდენცია, კერძოდ, ივნისში ინფლაციის მაჩვენებელი -0.2%-მდე, ხოლო ივლისში- 0.6%-მდე გაიზარდა. აღნიშნული ცვლილების ძირითადად განმსაზღვრელ ფაქტორად შეიძლება ჩაითვალოს წლის დასაწყისიდან დაფიქსირებული საბაზო ეფექტის შესუსტება. ამასთან, მიმდინარე პერიოდში მშპ-ს რეალურსა და პოტენციურ დონეებს შორის გადახრის(Output Gap)³ დახურვა მეტყველებს ერთობლივი მოთხოვნის მხრიდან ფასებზე ინფლაციური ზეწოლის სისუსტეზე. 2012-2014 წლებისათვის ეროვნული ბანკის მიერ განსაზღვრული ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი 6%-ს შეადგენს.

აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ 2012-2013 წლებისათვის სამომხმარებლო ფასების ინდექსით გამოხატული ინფლაციის საშუალო დონე აღემატება ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით პროგნოზირებულ ანალოგიურ მაჩვენებელს, რაც აღნიშნული ორი წყაროდან ნომინალური მშპ-ს პროგნოზებში არსებული განსხვავების მიზეზი შეიძლება გამხდარიყო, რაც ასევე მოსალოდნელი საგადასახადო შემოსავლების მაჩვენებლებს შორის სხვაობაზეც აისახა. შესაბამისად საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ პროგნოზირებულ მაჩვენებლებთან შედარებით ბიუჯეტის კანონპროექტის შემოსავლები უფრო კონსერვატულად განისაზღვრა.

საგარეო სექტორი

მიმდინარე ანგარიშის სავაჭრო დეფიციტმა 2012 წლის პირველი კვარტლის მონაცემებით, 1,2 მლრდ დოლარი შეადგინა და გასული წლის შესაბამის მაჩვენებელს 17.4 პროცენტით გადააჭარბა. აღნიშნული ტენდენცია განპირობებული იყო იმ ფაქტით, რომ მიუხედავად ექსპორტის ზრდის მაღალი ტემპისა (15.8% წინა წლის პირველ კვარტალთან შედარებით), ნომინალურ გამოხატულებაში იმპორტის ზრდა მნიშვნელოვნად აღემატებოდა ექსპორტის ზრდის მაჩვენებელს. რაც შეეხება, 2012 წლის პირველი 6 თვეს, ჯამურმა სავაჭრო სალდომ

³ მშპ-ს პოტენციური დონის დასადგენად გამოყენებულ იქნა Hodrick-Prescott-ისა და Kalman-ის ფილტრები. წყარო: საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მოხსენებები; „საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტის პოტენციური დონის შეფასება“ არჩილ იმნაიშვილი, საქართველოს ეროვნული ბანკი, 2010

აღნიშნულ პერიოდში -2,585 მლრდ შეადგინა, რაც წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 24.2%-ით აღემატება.

ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით, 2012 წელს მოსალოდნელია მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის შემცირება მშპ-ს 11.3%-ის ნიშნულამდე, ხოლო 2013 წლისათვის 10.5%-მდე. თუმცა მაჩვენებელი აბსოლუტური მნიშვნელობაში მცირე ოდენობით იზრდება, აღნიშნული შეიძლება გამოწვეული იყოს მომდევნო წლებში პროგნოზირებული სავაჭრო ბალანსის გაღრმავების ტენდენციით, რაც შესაძლოა სრულად ვერ დაბალანსდეს მომსახურების ბალანსის დადებითი სალდოსა და კერძო მიმდინარე ტრანსფერების ზრდით. აღსანიშნავია, 2013-2016 წლებისათვის ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტის საბოლოო ვერსიით, მოცემულია მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის შემცირების კონსერვატული პროგნოზი, კერძოდ 2012-2013 წლებისათვის მოსალოდნელი მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი საშუალოდ მშპ-ს 0.8%-ული პუნქტით აღემატება იმავე დოკუმენტის პირველი ვერსიის მიხედვით პროგნოზირებულ მაჩვენებელს. აღნიშნული განსხვავება გამოწვეულია, ერთის მხრივ, ნომინალური მშპ-ს შემცირებული, ხოლო მეორეს მხრივ, ნომინალურ გამოხატულებაში მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის უფრო კონსერვატული პროგნოზით.

2012 წლის ივნისის მონაცემებით, მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების მოცულობა 2,807 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს, რაც მშპ-ს პროგნოზირებული მაჩვენებლის დაახლოებით 17%-ს შეადგენს. ამასთან, მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების თვის იმპორტის გადაფარვის კოეფიციენტი 4.3-ს უტოლდება, რაც საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ რეკომენდირებულ მინიმალურ ლიმიტს მნიშვნელოვნად აღემატება. რაც შეეხება, მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების პროგნოზირებულ დინამიკას, ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით, მოსალოდნელია მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების ზრდის ტენდენციის გაგრძელება მომდევნო წლებში, კერძოდ, 2012 წლის ბოლოსათვის რეზერვების პროგნოზირებული მოცულობა 3,297.4 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის შეფასება საერთაშორისო რეზერვების დინამიკასთან დაკავშირებით განსხვავებულია, რაც შეიძლება აიხსნას ძირითადი მაკროეკონომიკური ცვლადების, უმთავრესად კი ეკონომიკური ზრდის განსხვავებული პროგნოზით. სსფ-ს შეფასებით, 2013 წლისათვის მთლიანი საერთაშორისო რეზერვების ცვლილების ტენდენცია შეიცვლება კლების მიმართულებით და 2011 წელს დაფიქსირებული 2,818 მლნ ლარიდან 2013

წლისათვის 2,528 მლნ აშშ დოლარამდე შემცირდება. შემდგომ წლებში ზრდის ტენდენცია კვლავ შენარჩუნდება და რეზერვები 2014 წელს 2,590 მლნ აშშ დოლარს მიაღწევს.

იმის გათვალისწინებით, რომ ბიუჯეტის დაგეგმვის ეტაპზე რეალისტურ და საიმედო ეკონომიკურ პროგნოზებზე დაყრდნობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება, საყურადღებოა მაკროეკონომიკური ინდიკატორების პროგნოზირებულ მაჩვენებლებში არსებული განსხვავებები. გარდა ამისა, ძირითადი ანალიზური ინდიკატორები ფისკალური მდგრადობის ანალიზისას სწორედ მაკროეკონომიკური პროგნოზების გათვალისწინებით დაითვლება, შესაბამისად პროგნოზირებაში არსებული უზუსტობები ართულებს სწორი საშუალოვადინი გეგმებისა და პოლიტიკის ფორმირებას და შესაბამისად განხორციელებას.

სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლები

ფინანსთა სამინისტროს ძირითადი ფინანსური და მაკროეკონომიკური ინდიკატორების დოკუმენტით, 2013 წლისათვის ნაერთი ბიუჯეტის შემოსავლები პროგნოზირებულია 7 716 მლნ ლარის დონეზე, ხოლო საგადასახადო შემოსავლები 7 064 მლნ ლარის დონეზე. შემოსავლების აღნიშნული პროგნოზი 216 მლნ ლარით ჩამორჩება იმავე დოკუმენტში 2012 წლის დასაწყისში მოცემულ პროგნოზს, აღსანიშნავია, რომ სხვაობა განპირობებულია საგადასახადო შემოსავლების უფრო კონსერვატული პროგნოზირებით და ასევე მოსალოდნელი გრანტების მოცულობის შემცირებით 190 მლნ-იდან 154 მლნ-მდე.

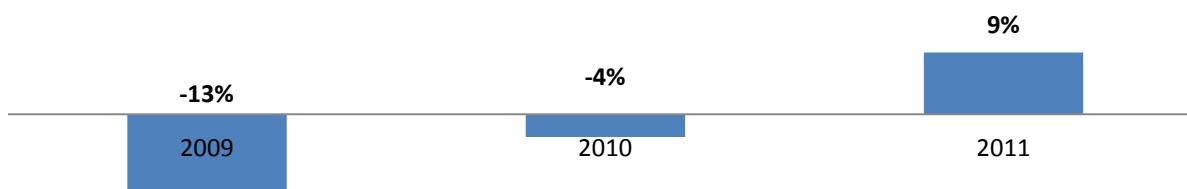
რაც შეეხება სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლებს, ბიუჯეტის კანონპროექტით აღნიშნული მაჩვენებელი პროგნოზირებულია 7,234 მლნ ლარის დონეზე, რაც 2012 წლის ბიუჯეტის დაგეგმილ ანალოგიურ მაჩვენებელს 2.3%-ით აღემატება. შემოსავლების ზრდა ძირითადად დაგეგმილია საგადასახადო შემოსავლების 430 მლნ-ით (2012 წლის გეგმის 6.8%) ზრდის ხარჯზე. ამავდროულად, ბიუჯეტის პროექტით გათვალისწინებულია საგრანტო და სხვა შემოსავლების მუხლით მიღებული შემოსულობების 2012 წლის გეგმასთან შედარებით შესაბამისად, 180 მლნ და 70 მლნ ლარით შემცირება.

აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგნოზით, საგადასახადო შემოსავლების ზრდის მოსალოდნელი ტემპი თითქმის უტოლდება შესაბამის წლებში

ნომინალური მშპ-ს ზრდის ტემპს⁴. ამავდროულად, ფინანსთა სამინისტროს მიერ 2012-2013 წლებში ნომინალური მშპ-ს ზრდის ტემპი 10.77%-ს შეადგენს, ხოლო საგადასახადო შემოსავლების მხოლოდ 6.8%-ით ზრდაა დაგეგმილი. მიუხედავად იმისა რომ საგადასახადო შემოსავლების ნომინალური მშპ-სადმი ელასტიურობის კოეფიციენტი შეიძლება 1-საგან განსხვავებული იყოს, აღნიშნული მასშტაბის განსხვავება შეიძლება მიუთითებდეს შემოსავლების ზედმეტად კონსერვატულ დაგეგმვაზე, რაც 2011 წელს გამოვლენილი ტენდენციითაც დასტურდება.

ცალკეული გადასახადების ტიპების მიხედვით შემოსავლების ზრდის ტემპის დინამიკა

საგადასახადო შემოსავლების ფაქტობრივი მოზილიზების გადახრა გეგმიდან

2013 წლისათვის საშემოსავლო გადასახადიდან მიღებული შემოსავლები განისაზღვრა 1,583,000.0 ლარით, რაც 2012 წლის გეგმით განსაზღვრულ მაჩვენებელზე 0.9%-ით ნაკლებია. აღნიშნული შემცირება დაკავშირებულია საგადასახადო კოდექსში შეტანილი ცვლილების მიხედვით 2013 წლის 1 იანვრიდან ხელფასიდან საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთის 20%-იდან 18%-მდე, ხოლო დივიდენდიდან საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთის 5%-დან 3%-მდე შემცირებასთან. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ნომინალური მშპ-ს მოსალოდნელი ზრდა 2012-2013 წლებში 10.77%-ს შეადგენს, და ჩავთვლით, რომ განაკვეთის შემცირების გარეშე საშემოსავლო გადასახადიდან მთლიანი შემოსავლები იგივე ტემპით გაიზრდება, გამოდის რომ 2013 წელს მისაღები შემოსავლები შეადგენს დაახლოებით 1,768,996.9 ათას ლარს. ხოლო ბიუჯეტის კანონპროექტით გათვალისწინებულია 1,583,000 ათას ლარის მიღება. სხვაობა განაკვეთის შემცირების გამო შეადგენს დაახლოებით 186 მლნ ლარს. თუ გავითვალისწინებთ 2013-2014 წლებში სახელმწიფო ვალის მომსახურებისა და დაფარვის ხარჯების მკვეთრ ზრდას (მხოლოდ საგარეო ვალდებულებების კლება (ანუ ძირითადი თანხის დაფარვა) 2013

⁴ სსფ-ს პროგნოზებში დაშვებულია, რომ საგადასახადო შემოსავლების მშპ-სადმი ელასტიურობის მაჩვენებელი საშუალოდ, 1-ს უტოლდება. ცალკეული ქვეყნების მიხედვით აღნიშნული მაჩვენებელი განსხვავებულია და დამოკიდებულია როგორც ელასტიურობის საშუალო მაჩვენებლის დასათვლელად შერჩეულ დროის პერიოდზე, ისე საგადასახადო სისტემის სტრუქტურაზე.

წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის მიხედვით 472,994.4 ათას ლარს შეადგენს), აღნიშნულ პერიოდში საგადასახადო განაკვეთთან დაკავშირებული ცვლილებების მიზანშეწონილობა დამატებით შესწავლას საჭიროებს.

2013 წელს 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებლებთან შედარებით გაზრდილია დღგ-დან და მოგების გადასახადიდან მიღებული შემოსავლების ზრდის ტემპი:

- 2013 წლისათვის მოგების გადასახადიდან მისაღები შემოსავლები განისაზღვრა 994 მლნ ლარით, რაც 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 10.44%-ით აღემატება. აღსანიშნავია, რომ 2011-2012 წლებში აღნიშნული გადასახადიდან მოზილიზებული შემოსავლების ზრდის ტემპმა 7.53% შეადგინა.
- 2013 წლისათვის დამატებული ღირებულების გადასახადიდან მისაღები შემოსავლები განისაზღვრა 3 323 მლნ ლარით, რაც 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 10.25%-ით აღემატება. აღსანიშნავია, რომ 2011-2012 წლებში აღნიშნული გადასახადიდან მოზილიზებული შემოსავლების ზრდის ტემპმა 7.62% შეადგინა.
- 2013 წლისათვის აქციზის სახით მისაღები შემოსავლები განისაზღვრა 670 მლნ ლარით, რაც 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 4.04%-ით აღემატება. აღსანიშნავია, რომ 2011-2012 წლებში აღნიშნული გადასახადიდან მოზილიზებული შემოსავლების ზრდის ტემპმა 4.48% შეადგინა.

განსაკუთრებით დიდია იმპორტიდან შემოსავლების ზრდის ტემპის ცვლილება: 2013 წლისათვის იმპორტის გადასახადიდან მისაღები შემოსავლები განისაზღვრა 125 მლნ ლარით, რაც 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 25%-ით აღემატება. აღსანიშნავია, რომ 2011-2012 წლებში აღნიშნული გადასახადიდან მოზილიზებული შემოსავლების ზრდის ტემპმა 6.79% შეადგინა.

ამავდროულად, მნიშვნელოვნად მცირდება სხვა გადასახადების სახით მისაღები შემოსავლები, რომლის მოცულობაც 2013 წლისათვის განისაზღვრა 35 მლნ ლარით, რაც 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 22%-ით ჩამორჩება. აღსანიშნავია, რომ 2011-2012 წლებში აღნიშნული გადასახადიდან მოზილიზებული შემოსავლების ზრდის ტემპმა 16.45% შეადგინა.

საგადასახადო შემოსავლების სტრუქტურა ცხადყოფს, რომ პროგნოზირებული შემოსავლების 75% არაპირდაპირ გადასახადებზე მოდის, გადასახადების ტიპების მიხედვით კი უდიდესი წილი ეკუთვნის დამატებული ღირებულების გადასახადიდან (49%) და საშემოსავლო გადასახადიდან (24%) მიღებულ შემოსავლებს.

2013 წლის საგადასახადო შემოსავლების სტრუქტურა

	2012	2013	ცვლილება (%)
საგადასახადო შემოსავლები	6,300,000.0	6,730,000.0	7%
საშემოსავლო გადასახადი	1,597,000.00	1,583,000.00	-1%
მოგების გადასახადი	900,000.00	994,000.00	10%
დამატებული ღირებულების გადასახადი	3,014,000.00	3,323,000.00	10%
აქციზი	644,000.00	670,000.00	4%
იმპორტის გადასახადი	100,000.00	125,000.00	25%
სხვა გადასახადები	45,000.00	35,000.00	-22%

რაც შეეხება გრანტებს, საგრანტო შემოსავლების მოცულობა 2012 წლისათვის შეადგენს 334 მლნ ლარს, ხოლო 2013 წლისათვის 154 მლნ ლარს. 2013 წელს მისაღები გრანტების უდიდესი წილი მოდის ევროკომისიიდან მისაღები მიმდინარე დანიშნულების გრანტებზე (52 მლნ ლარი).

სხვა შემოსავლები

2013 წლისათვის სხვა შემოსავლების მოცულობა 2012 წლის ბიუჯეტის კანონის ბოლო ცვლილების მიხედვით განსაზღვრულ მაჩვენებელთან (420 მლნ ლარი) შედარებით 16.67%-ით შემცირდა და განისაზღვრა 350 მლნ ლარის დონეზე. აღსანიშნავია, რომ 2012 წლის ბიუჯეტის კანონში სხვა შემოსავლების მუხლით მისაღები სახსრების მოცულობა დაგეგმილ იქნა 300 მლნ ლარით, თუმცა მიმდინარე წლის მაისში შეტანილი ცვლილებით მისი მოცულობა 120 მლნ ლარით გაიზარდა, ძირითადად რენტიდან მისაღები შემოსავლების 110 მლნ ლარის ოდენობით ზრდით.

სხვა შემოსავლები (ათასი ლარი)

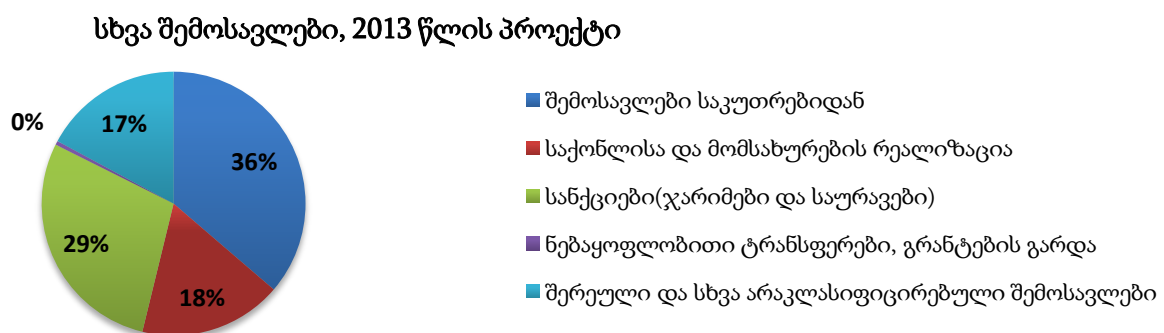

სხვა შემოსავლების კლება ძირითადად გამოწვეულია სახელმწიფო საკუთრებიდან შემოსავლების ჯამური მოცულობის კლებით 189 000 ათასი ლარიდან (2012 წლის გეგმა) 127 000 ათას ლარამდე (2013 წლის ბიუჯეტის პროექტი). აღნიშნული კი განაპირობა 2012 წელთან შედარებით რენტისა და საპროცენტო შემოსავლების მუხლით მისაღები შემოსავლების მნიშვნელოვანმა შემცირებამ, მიუხედავად დივიდენდების გეგმური მოცულობის გაორმაგებისა.

დასახელება	2011 წლის ფაქტი	2012 წლის გეგმა	2013 წლის გეგმა
პროცენტები	19 375,60	17 000	11 000
დივიდენდები	34 257,10	51 500	101 000
რენტა	111 105,50	120 500	15 000
სულ	164 738,20	189 000	127 000

აღნიშნულის გათვალისწინებით, სხვა შემოსავლების სტრუქტურაში წინა წლებთან შედარებით შემცირებულია „შემოსავლები საკუთრებიდან“ მუხლის წილი (45%-დან 36%-მდე), თუმცა სხვა შემოსავლების შემადგენელი დანარჩენი მუხლების წილი წინა წლების გეგმებთან მიმართებაში შედარებით უცვლელი დარჩა.

სხვა შემოსავლების სტრუქტურა 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტის მიხედვით:

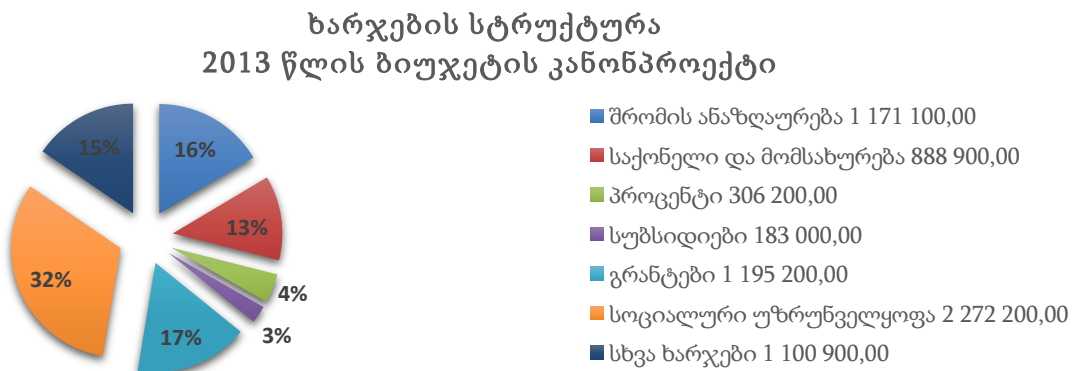

აღსანიშნავია, რომ „პროგრამული ბიუჯეტის შედგენის მეთოდოლოგიის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2011 წლის 8 ივლისის ბრძანების მიხედვით, მეთოდოლოგიის მე-4 განყოფილების „ბიუჯეტის თანდართული მასალები“ თანახმად,

„კანონის პროექტს თან უნდა დაერთოს განმარტებითი ბარათი, სადაც წარმოდგენილი უნდა იყოს ძირითადი მაკროეკონომიკური ინდიკატორების და ფისკალური მაჩვენებლების პროგნოზები და მათი აღწერა, ასევე უნდა მოიცავდეს ბიუჯეტის კანონის პროექტით გათვალისწინებულ ძირითად პროგრამებსა და ღონისძიებებს და მათი დაფინანსების მოცულობას“. როგორც კანონპროექტზე თანდართული განმარტებითი ბარათის გაცნობით გაირკვა, არსებობს გარკვეული შენიშვნები ცალკეული საპროგნოზო მაჩვენებლების წარმოდგენასთან, მათ დასაბუთებასთან და შესაბამის განმარტებასთან. კერძოდ, ბიუჯეტის კანონპროექტი და მასთან ერთად წარმოდგენილი მასალები არ იძლევიან ნათელ წარმოდგენას 2012 წლის ბიუჯეტის პროექტით გათვალისწინებული რიგი საგადასახადო შემოსავლის მაჩვენებლების პროგნოზების საფუძვლიანობაზე. მაგალითისათვის, *განმარტებით ბარათში არაა დასაბუთებული იმპორტისა და სხვა გადასახადების სახით მისაღები შემოსავლების ზემოთაღწერილი ცვლილებების მიზანშეწონილობა. ასევე, 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტის განმარტებით ბარათში არაა ახსნილი სხვა შემოსავლების ცალკეული მუხლების დინამიკა, კერძოდ არაა განმარტებული რატომაა დაგეგმილი, ერთის მხრივ, რენტის მკვეთრი კლება წინა წლებთან შედარებით, ასევე არაა მითითებული რითაა განპირობებული დივიდენდების მუხლით მისაღები შემოსავლები 100% იანი ზრდა, რაც შეუძლებელია გამოწვეული იყოს სახელმწიფოს წილობრივი მონაწილეობით მოქმედი საწარმოების მოგების მკვეთრი ზრდით. აღნიშნული სახით მისაღები შემოსულობები განსაკუთრებით საინტერესოა, იმის გათვალისწინებით, რომ 2012 წლის ბიუჯეტის კანონით სხვა შემოსავლების მუხლით დაგეგმილი იყო 300 მლნ ლარის ოდენობის სახსრების მიღება, ხოლო მაისში შეტანილი ცვლილების შემდგომ აღნიშნული თანხა 420 მლნ ლარამდე გაიზარდა. ამავე დროს 2012 წლის 8 თვის მონაცემებით, სხვა შემოსავლების სახით მობილიზებულ იქნა 400,9 მლნ ლარი, ანუ წლიური გეგმის 95%-ს შეადგენს. მხოლოდ დივიდენდების სახით მისაღები შემოსულობების მუხლში 2012 წლის 8 თვის განმავლობაში 125,8 მლნ ლარი ანუ წლიური გეგმის 244% შეადგინა.*

სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯები

2013 წლის ბიუჯეტში ხარჯები 7,117 მლნ ლარით განისაზღვრა, რაც 2012 წელთან შედარებით 4.92%-ით გაიზარდა და 2011-2012 წლებში⁵ აღნიშნული მაჩვენებლის ზრდის ტემპს (12.5%) მნიშვნელოვნად ჩამორჩება. კანონპროექტით გათვალისწინებული ხარჯების უდიდესი წილი სოციალურ უზრუნველყოფაზე მოდის (32%), დაახლოებით თანაბარი წილს შეადგენს შრომის ანაზღაურების (16%), გრანტებზე (17%) და სხვა ხარჯებზე (15%) გამოყოფილი სახსრები.

რაც შეეხება ხარჯების ცალკეული კომპონენტების დინამიკას, ბიუჯეტის კანონპროექტის მიხედვით დაგეგმილია წინა წელთან შედარებით სოციალური უზრუნველყოფის, შრომის ანაზღაურებისა და პროცენტის მუხლით გამოყოფილი ხარჯების ზრდა, ამავდროულად მცირდება ხარჯების სხვა კომპონენტები.

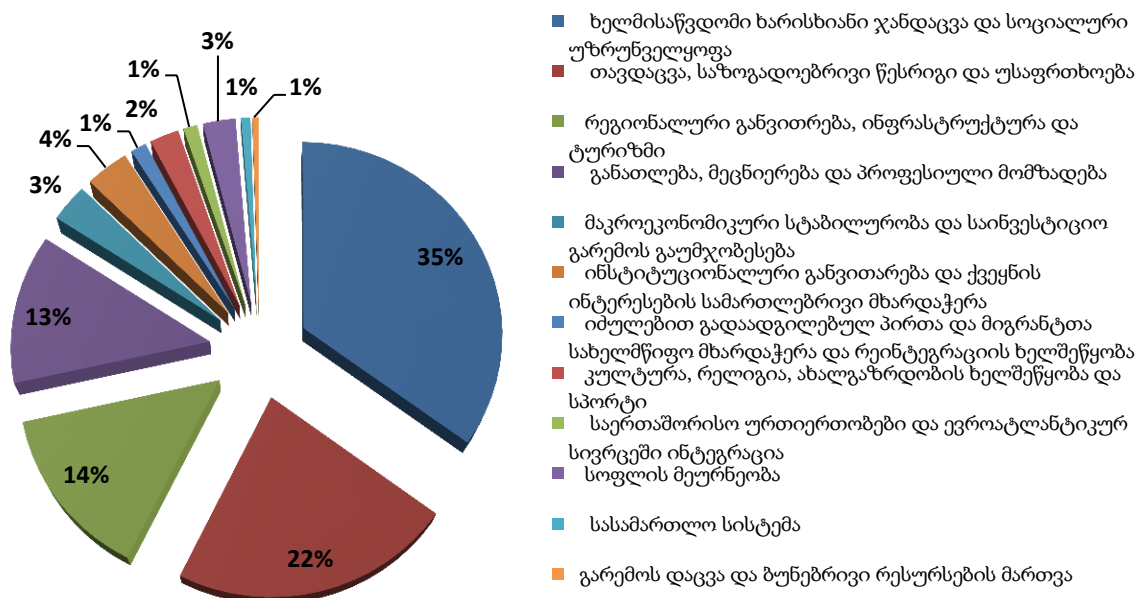
- სოციალური უზრუნველყოფა 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტის მიხედვით განისაზღვრა 2,272,162.7 ათასი ლარით, რაც წინა წლის მაჩვენებელს 32.7%-ით აღემატება და ხარჯების სხვა კომპონენტებს შორის ყველაზე მნიშვნელოვნადაა გაზრდილი. აღსანიშნავია, რომ 2011-2012 წლებში აღნიშნულ მუხლში ხარჯების ზრდის ტემპმა მხოლოდ 9.7% შეადგინა;
- 2013 წლისათვის შრომის ანაზღაურება წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით გაზრდილია 3.75%-ით, რაც მნიშვნელოვნად ჩამორჩება 2011-2012 წლებში ამავე მუხლით გამოყოფილი თანხების ზრდის ტემპს (11.95%);

⁵ იგულისხმება 2011 წლის ფაქტობრივი მაჩვენებლები და 2012 წლის ბიუჯეტის 2011 წელს დამტკიცებული კანონი

- 2013 წლისათვის საპროცენტო ხარჯები წინა წელთან შედარებით გაზრდილია 4.18%-ით, და განსაზღვრულია 306 მლნ ლარის დონეზე (იხ. სახელმწიფო ვალი, მომსახურებისა და დაფარვის ხარჯები);
- წინა წლის მსგავსად 2013 წლისათვის შემცირებულია ხარჯები საქონელსა და მომსახურებაზე, კერძოდ 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით ხარჯები ამ მუხლში 6.16%-ითაა შემცირებული;
- 2011-2012 წლების დინამიკისაგან განსხვავებით შემცირებული სუბსიდიებისა და გრანტების მუხლით განსაზღვრული ხარჯების მოცულობა, შესაბამისად, 23.4% და 5.9%-ით;
- რაც შეეხება, სხვა ხარჯებს, აღნიშნული კომპონენტი 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტის მიხედვით, განსაზღვრულია 1101 მლნ ლარის დონეზე და წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 7.7%-ით ჩამორჩება. თუმცა წინა წლის მსგავსად, სხვა ხარჯები 2013 წლისათვის განსაზღვრულ ხარჯების მთლიანი მოცულობის 15.47%-ს შეადგენს და საერთაშორისო პრაქტიკით მიღებულ 10%-იან კვლავ მნიშვნელოვნად აღემატება.

აღსანიშნავია, რომ 2013 წლის ბიუჯეტის ტენდენციები სრულად შეესაბამება 2013-2016 წლებისათვის ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებებით განსაზღვრულ პრიორიტეტებს. ბიუჯეტის კანონპროექტის დანართში მოცემულია აღნიშნული პრიორიტეტების მიხედვით პროგრამები და ქვეპროგრამები შესაბამისი წლიური დაფინანსებით 2013-2016 წლებისათვის. ხარჯების სტრუქტურის ანალიზი პრიორიტეტების მიხედვით ცხადყოფს, რომ 2013 წლისათვის ხარჯების უდიდესი წილი 4 ძირითადი პრიორიტეტის დასაფინანსებლადაა მიმართული: ხელმისაწვდომი ხარისხიანი ჯანდაცვა და სოციალური უზრუნველყოფა (35%); თავდაცვა, საზოგადოებრივი წესრიგი და უსაფრთხოება (22%); რეგიონალური განვითარება, ინფრასტრუქტურა, ტურიზმი (14%); განათლება, მეცნიერება და პროფესიული მომზადება (13%). დანარჩენი 8 პრიორიტეტის დასაფინანსებლად გამოყოფილი სახსრები ჯამურად დაფინანსების 16%-ს შეადგენს და ცალკეული პრიორიტეტებისათვის 1%-იდან 4%-მდე მერყეობს.

ხარჯები პრიორიტეტების მიხედვით 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტი

საინტერესოა, რომ ფუნქციონალური კლასიფიკაციის მიხედვით 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტით გათვალისწინებული ხარჯების სტრუქტურის ანალიზი ცხადყოფს, რომ სოციალური დაცვის წილი მთლიან ხარჯებში გაზრდილია 22%-დან (2012 წლის ბიუჯეტი) 29%-მდე, რაც შეესაბამება მთავრობის ზემოთაღნიშნულ პრიორიტეტს. თუმცა აღსანიშნავია, რომ წილობრივად 2%-ით გაზრდილია საერთო დანიშნულების სახელმწიფო მომსახურებისათვის გამოყოფილი ხარჯები, ასევე დაგეგმილია მთლიან დანახარჯებში ეკონომიკური საქმიანობის, ჯანმრთელობის დაცვის და განათლებაზე გასაწევი ხარჯების წილის კლება.

სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები

2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტით ასიგნებების ყველაზე დიდი ოდენობით გაზრდაა დაგეგმილი შემდეგი უწყებებისათვის:

დასახელება	ზრდა (ათასი ლარი)	ზრდა (%)
საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო	529 545,80	29%
საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო	39 320,00	7%
საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	33 380,80	22%
საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტრო	25 100,00	20%
საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო	19 829,00	37%

სოფლის მეურნეობის სამინისტროსათვის ასიგნებების ზრდა განაპირობა სოფლის მეურნეობის განვითარების პროგრამის ფარგლებში გამოყოფილი სახსრების 111.2 მლნ ლარიდან 141.1 მლნ ლარამდე ზრდამ. დადებით მოვლენად შეიძლება ჩაითვალოს ის ფაქტი, რომ აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში გაზრდილია ყველა ქვეპროგრამის დაფინანსება გარდა ქვეპროგრამისა „სოფლის მეურნეობის განვითარების პოლიტიკის შემუშავება და მართვა“(პროგრამული კოდი 38 01 01), რომელიც ძირითადად ადმინისტრაციული ხასიათისაა და რომლისთვისაც დაგეგმილია ასიგნებების შემცირება 1.2 მლნ ლარით.

13.5 მლნ ლარით იზრდება საქართველოს თავდაცვის სამინისტროსათვის გამოყოფილი ასიგნებების მოცულობა (676.5 მლნ ლარიდან 690 მლნ ლარამდე). საქართველოს მთავრობის კანცელარიისათვის და პარლამენტისა და მასთან არსებული ორგანიზაციებისათვის გამოყოფილი ასიგნებების მოცულობა, შესაბამისად 3.65 და 0.682 მლნ ლარით იზრდება. შედარებით მცირეა ასიგნებების ზრდა რეინტეგრაციის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატისათვის(70 ათასი ლარით), საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსათვის (150 ათასი ლარით) და საქართველოს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურისათვის (1 მლნ ლარით).

ამავდროულად, 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტით ასიგნებების ყველაზე დიდი ოდენობით შემცირებაა გათვალისწინებული შემდეგი უწყებებისათვის:

დასახელება	კლება (ათასი ლარი)	კლება ა (%)
საქართველოს ენერგეტიკის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო	171 822,60	59%
საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სააგენტო	126 753,10	13%
საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სააგენტო	58 297,40	43%
სსიპ საქართველოს ეროვნული საინვესტიციო სააგენტო	26,906.30	92%
საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო	24 903,00	27%
საზოგადოებრივი მაუწყებელი	17 800,00	36%
საქართველოს სპორტისა და ახალგაზრდობის სამინისტრო	12 089,50	20%

საინტერესოა, რომ საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სააგენტოსათვის აღნიშნული მასშტაბის შემცირება დაკავშირებულია „ეკონომიკური პოლიტიკა და სახელმწიფო ქონების მართვის პროგრამის“ ფარგლებში სახელმწიფო ქონების მართვის ქვეპროგრამის მთლიანად ამოღებასთან(2012 წლის ბიუჯეტში აღნიშნული

ქვეპროგრამის ფარგლებში განსაზღვრული იყო ფინანსური აქტივების ზრდა 38 მლნ ლარის ოდენობით). თუმცა ბიუჯეტის კანონპროექტის იმ ნაწილში, რომელიც ცალკეული პრიორიტეტების ფარგლებში პროგრამებია გაწერილი, მაკროეკონომიკური სტაბილურობის პრიორიტეტის ფარგლებში ერთ-ერთ პროგრამად ისევ განსაზღვრულია „5.3.2 სახელმწიფო ქონების მართვა (პროგრამული კოდი 25 01 02)“ პროგრამის მიზნების შესაბამისი აღწერით.

შესაბამისად 13.1 მლნ და 7.5 მლნ ლარით მცირდება საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროსა და საგარეო საქმეთა სამინისტროსათვის გამოყოფილი ასიგნებები. ასევე 8.2 მლნ ლარით მცირდება ფინანსთა სამინისტროსათვის გამოყოფილი ასიგნებები. საერთო სასამართლოები 36,500.0 ათასი ლარიდან 32,000.0 ათას ლარამდე, ხოლო საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია 48,385.0 ათასი ლარიდან 42,000.0 ათას ლარამდე მცირდება. შედარებით მცირე თანხებითაა დაგეგმილი ასიგნებების შემცირება საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს აპარატისათვის(24,784.0 ათასი ლარიდან 23,300.0 ათას ლარამდე), სახელმწიფო აუდიტის სამსახურისათვის(387.9 ათასი ლარით), საქართველოს უზენაესი სასამართლოსათვის(5,790.0 ათასი ლარიდან 5,545.0 ლარამდე), საქართველოს გარემოს დაცვის სამინისტროსათვის(23,827.0 ათასი ლარიდან 21,500.0 ათას ლარამდე), საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატისათვის(2,162.0-ათასი ლარიდან 1,850.0 ათას ლარამდე), სსიპ – კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოსათვის(1,200.9 ათასი ლარიდან 680.0 ათას ლარამდე), ა(ა)იპ – საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრალური რეფერალური ლაბორატორიისათვის (2,788.0 ათასი ლარიდან 1,000.0 ათას ლარამდე).

აღსანიშნავია, რომ ბიუჯეტის კანონპროექტით განსაზღვრული ასიგნებების მოცულობა რიგ შემთხვევებში განსხვავდება შესაბამისი მხარჯავი უწყების მიერ წარდგენილი განაცხადით მოთხოვნილი თანხისაგან. მაგალითად, 2013 წლის საბიუჯეტო კანონით ჯანდაცვის სამინისტროს ასიგნებები განესაზღვრა 2,339,500 ათასი ლარით, ხოლო სამინისტროს მიერ წარდგენილ განაცხადში მოთხოვნილმა ასიგნებებმა შეადგინა 2,596,435.5 ათასი ლარი, რაც 256,935.5 ათასი ლარით აღემატება ბიუჯეტის პროექტით განსაზღვრულ თანხას. საპირისპირო ფაქტი დაფიქსირდა საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შემთხვევაში. 2013 წლის ბიუჯეტის პროექტში ასახული ასიგნებები 42 282 ათასი ლარით აღემატება სამინისტროს მიერ მოთხოვნილ ასიგნებებს. აღნიშნული განსხვავებები

დაფიქსირდა ასევე საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს, თავდაცვის სამინისტროს, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს, რეგიონალური განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს შემთხვევებში.

აღნიშნული ფაქტები შესაძლოა გამოწვეული იყოს როგორც მხარჯავი უწყებების მიერ საკუთარი ბიუჯეტის დაგეგმვის პროცესში არსებული ხარვეზებით ასევე ბიუჯეტის ფორმირების პროცესში უწყებების მიერ წარდგენილი მოთხოვნების გაუთვალისწინებლობით, რაც მიუთითებს ფინანსთა სამინისტროსა და მხარჯავ უწყებებს შორის კოორდინაციაში არსებულ ხარვეზებზე. ეს უკანასკნელი კი თავის მხრივ ართულებს მხარჯავების მიერ წინასწარ განსაზღვრული მიზნების მიღწევას.

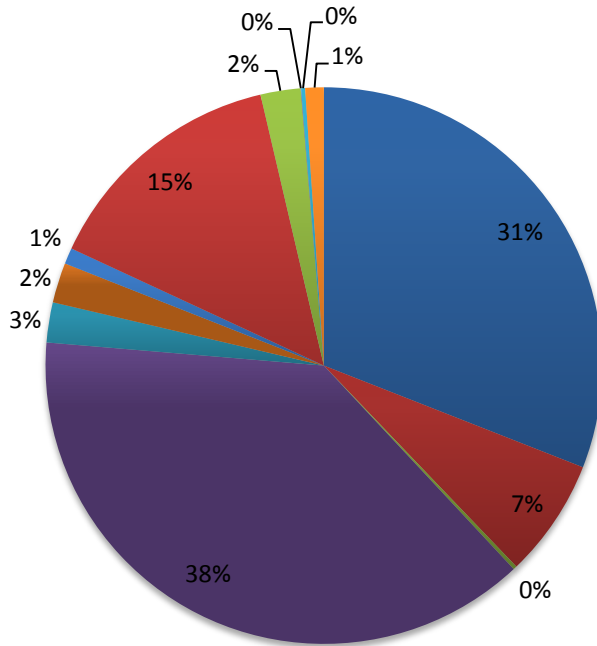
აღსანიშნავია, რომ 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტში „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის პროგრამის“ ფარგლებში ამოღებულ იქნა ქვეპროგრამა „პროგრამების შესაძლო დეფიციტის დაფინანსება“ (პროგრამული კოდი 35 03 05), რომლის მიზნობრიობა საკმაოდ ბუნდოვანია და რომელზეც 2012 წლის ბიუჯეტით გათვალისწინებულ იყო 3,254.0 ათასი ლარი

ასევე გაურკვეველია, თუ რატომაა გათვალისწინებული 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტის მიხედვით, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ასიგნებებში პროგრამისათვის „იძულებით გადაადგილებული პირების მხარდაჭერა“ (პროგრამული კოდი 26 05) 62,440.0 ათასი ლარი.

საერთო-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გადასახდელები

2013 წლის ბიუჯეტის პროექტის მიხედვით გათვალისწინებულია საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახდელების ჯამური მოცულობის წინა წელთან შედარებით 13 %-ით ზრდა (1 914 601 ათასი ლარიდან 2 126 331,3 ათას ლარამდე). ცხრილში მოცემულია კანონპროექტით გათვალისწინებული საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახდელების სტრუქტურას, ცალკეული მუხლების მიხედვით.

საერთო-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გადასახდელები

■ საერთო-სახელმწიფო ვალდებულებების მომსახურება და დაფარვა

■ საშინაო სახელმწიფო ვალდებულებების მომსახურება და დაფარვა

■ საერთაშორისო ორგანიზაციებში საქართველოს მონაწილეობიდან გამომდინარე არსებული ვალდებულებები

■ ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის გადასაცემი ტრანსფერები

■ პრეზიდენტის სარეზერვო ფონდი

■ მთავრობის სარეზერვო ფონდი

■ წინა წლებში წარმოქმნილი დავალიანების დაფარვის და სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების ფონდი

■ საქართველოს რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდი

■ სოფლის მხარდაჭერის პროგრამა

■ საქართველოს სახელმწიფო ჯილდოებისათვის დაწესებული ერთდროული ფულადი პრემიების გაცემის ფინანსური უზრუნველყოფა

ცალკეული მუხლების მიხედვით ანალიზისას ირკვევა, რომ 2013 წლის საბიუჯეტო პროექტში 2012 წლის ბიუჯეტთან შედარებით მნიშვნელოვანი ცვლილება განიცადა საერთო სახელმწიფო ვალდებულებების მომსახურება და დაფარვის მუხლმა, რომელიც 123%-ით გაიზარდა, 298 834 ათასიდან-665 000 ათასამდე. მსგავსი ზრდა უკავშირდება საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების გადახდის ვადიანობის ამოწურვას.

მნიშვნელოვანი შემცირება შეეხო რეგიონში განსახორციელებელი პროექტების ფონდს, ეს ფონდი 2013 წლის პროექტში განისაზღვრა 310 000 ათასი ლარით რაც 47 900 ათასით ნაკლებია 2012 წლის ბიუჯეტით განსაზღვრულ მოცულობასთან შედარებით. ასევე 9 000

ათასი ლარით შემცირდა ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის გადასაცემი ტრანსფერების ოდენობა.

2013 წლის ბიუჯეტის პროექტში საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახდელებში კვლავ გვხვდება სახელმწიფო ორგანოების ეფექტიანად ფუნქციონირების ხელშეწყობის მუხლი, რომელიც 5 000 ათასი ლარითაა განსაზღვრული. აღსანიშნავია, რომ ეს მუხლი პირველად 2012 წლის ბიუჯეტში გაჩნდა, 2013 წლის საბიუჯეტო პროექტში შედარებით უფრო დაკონკრეტებულია ამ მუხლიდან გახარჯული თანხების მიზნობრიობა. როგორც საბიუჯეტო პროექტის მე-20 მუხლშია განმარტებული სახელმწიფო ორგანოების ეფექტიანად ფუნქციონირების მუხლით გათვალისწინებული ასიგნებების ფარგლებში შესაძლებელია ისეთი ღონისძიებების დაფინანსება, რომელიც ხელს შეუწყობს სახელმწიფოს პრიორიტეტულ სფეროებში მომსახურე ორგანიზაციების ეფექტურ ფუნქციონირებას. გადაწყვეტილება ამ თანხის განკარგვის შესახებ მიიღება პრემიერ მინისტრის მიერ.

2012 წლის ბიუჯეტში საერთო სახელმწიფოებრივი გადასახდელების მონიტორინგისას ყველაზე უფრო პრობლემატური აღმოჩნდა რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების ფონდიდან განხორციელებული ტრანზაქციები, კონკრეტულად 2012 წლის ბიუჯეტში საკანონმდებლო დონეზე ნათლად არ იყო განსაზღვრული ამ ფონდებიდან თანხების გამოყოფის კრიტერიუმები და თანხების განკარგვა ხდებოდა მთავრობის გადაწყვეტილების საფუძველზე. მსგავსი კრიტერიუმები არც 2013 წლის ბიუჯეტშია განსაზღვრული. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოს სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის აზრით, მიზანშეწონილია გადაიხედოს საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსის თანახმად წლიური ბიუჯეტის კანონით გათვალისწინებული მიზნობრივი საბიუჯეტო ფონდების არსებობის საკითხი. ამ ფონდებში გათვალისწინებული ასიგნებები შესაძლებელია გადანაწილდეს შესაბამის პროგრამებში, ქვეპროგრამებსა და ღონისძიებებში. ასეთი ცვლილება, ხელს შეუწყობს, როგორც ბიუჯეტის გამჭვირვალობის გაზრდას, ასევე ამ ფონდებიდან დაფინანსებული, პროგრამების კონკრეტული მიზნებისა და ამ მიზნებით განხორციელების შედეგების შეფასების კრიტერიუმების დადგენას.

პროგრამული ბიუჯეტირება

2013 წლის საქართველოს ბიუჯეტის შესახებ კანონპროექტის სტრუქტურა მთლიანობაში შეესაბამება „პროგრამული ბიუჯეტის შედგენის მეთოდოლოგიის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2011 წლის 8 ივლისის ბრძანების მიხედვით დადგენილ სტრუქტურას, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ 2012 წელს სახელმწიფო ბიუჯეტი პირველად მომზადდა პროგრამული ფორმატით, 2013 წლის ბიუჯეტში შეინიშნება გარკვეული ხარვეზები. 2013 წლის ბიუჯეტი განსაზღვრავს ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტით განსაზღვრულ პრიორიტეტების ფარგლებში დასახულ პროგრამებს და ქვეპროგრამებს, ასევე შესაბამისი საბოლოო შედეგებისა და ამ შედეგების შეფასების ინდიკატორებს. თუმცა აღსანიშნავია, რომ პროგრამები უმეტესწილად მორგებულია სახელმწიფო ორგანოების ორგანიზაციული სტრუქტურას. გარდა ამისა, დასახვეწია საბოლოო და შუალედური შედეგის შეფასების ინდიკატორები, რომლებიც პროგრამის მიზნის მიღწევის შესაფასებლად უნდა იქნას გამოყენებული.

ბიუჯეტის სტრუქტურის ანალიზისას შეინიშნება შემდეგი ხარვეზები:

- შუალედური შედეგის შეფასების ინდიკატორების დიდი ნაწილი არ მოიცავს ინდიკატორის მიზნობრივ მაჩვენებელს, რომელიც საშუალებას იძლევა გაიზომოს დასახული მიზნის მიღწევა. მაგალითისათვის, ჯანმრთელობის დაზღვევის (პროგრამული კოდი 36 03 01) ქვეპროგრამის მოსალოდნელი შუალედური შედეგის შეფასების ინდიკატორად განსაზღვრულია „დაზღვეულ პირთა რაოდენობის ზრდა“, თუმცა არაა განსაზღვრული ზრდის ან მიზნობრივი ჯგუფების მოცვის მიზნობრივი მაჩვენებელი. აღნიშნული ხარვეზი ვლინდება „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის პროგრამის“, ასევე „მოსახლეობისათვის სამედიცინო მომსახურების მიწოდება პრიორიტეტულ სფეროებში“ პროგრამის სხვა ქვეპროგრამებშიც. ამდენად, მიზანშეწონილია შუალედური შედეგის ინდიკატორთან ერთად გაწერილ იქნას წლის განმავლობაში შესაბამისი მიზნობრივი მაჩვენებელი, მაგ. ბენეფიციართა პროცენტული ან აბსოლუტური ზრდა, რომელიც განისაზღვრება პროგრამაზე წლის განმავლობაში მიმართული საბიუჯეტო სახსრების გათვალისწინებით. აღნიშნულის განხორციელება წლის ბოლოს მოგვცემს საშუალებას გაიზომოს, ერთის მხრივ, პროგრამის ეფექტიანობა,

ხოლო მეორეს მხრივ, საჭიროების შემთხვევაში გაანალიზდეს მიზნობრივი მაჩვენებლისაგან ჩამორჩენის მიზეზები.

- ხარვეზები შეინიშნება შუალედური და საბოლოო შედეგების შეფასების ინდიკატორების ფორმულირებაში. მაგ. „სოციალური დაცვისა და საპენსიო უზრუნველყოფის“ პროგრამის ფარგლებში საბოლოო შედეგის ინდიკატორად ფორმულირებულია სამიზნე ჯგუფების 100%-ის სრულად და დროულად უზრუნველყოფა ფულადი და სოციალური დახმარებებით, რაც წარმოადგენს მხოლოდ საშუალებას სასურველი საბოლოო მიზნის, კერძოდ, „სიღარიბის უკიდურესი ფორმების აღმოფხვრისა და ღირსეული სიბერის მისაღწევად“. შესაბამისად, პროგრამის ეფექტიანობის შეფასებისას ასევე აუცილებელია აღნიშნულ სოციალურ ჯგუფებში სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფი ოჯახების, ან საარსებოზე ნაკლები შემოსავლის მქონე საპენსიო ასაკის პირთა რაოდენობის დინამიკის შეფასება. ასევე მაგალითისათვის, სახელმწიფო დაზღვევის პროგრამით დაზღვეულ პირთა რიცხოვნობა არ წარმოადგენს დაზღვევის ხელმისაწვდომობისა და შესაბამისი სოციალური ჯგუფების ჯანმრთელობის გაუმჯობესების შეფასების ძირითად მაჩვენებელს. პროგრამის რეალური ეფექტიანობის დასადგენად საჭიროა დადგინდეს ამ პროგრამის ფარგლებში ანაზღაურებული მომსახურების რეალური ღირებულება და შემთხვევების რაოდენობა.
- ასევე გასათვალისწინებელია, რომ პროგრამის შეფასების ინდიკატორები უნდა მოიცავდეს როგორც რაოდენობრივ, ისე ხარისხობრივ მაჩვენებლებს, რათა თავიდან იქნას აცილებული ინდიკატორის ერთმხრივად განსაზღვრით გამოწვეული გაუცნობიერებელი ქცევითი ეფექტები. მაგალითად, პროგრამის ეფექტიანობის შესაფასებლად მხოლოდ პროგრამის ბენეფიციართა რაოდენობის მიხედვით, მომსახურების რეალური ხარისხის გაუთვალისწინებლად, შეიძლება უზიძვოს პროგრამის განმახორციელებელ ორგანოს მაქსიმალურად გაზარდოს პროგრამის მონაწილეთა რაოდენობა და უგულვებელყოფს ფაქტობრივად გაწეული მომსახურების ხარისხი. შესაბამისად, მსგავსი ტიპის სოციალური პროგრამების შეფასებისას აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას როგორც პროგრამის მოცვის, ისე ხარისხის მაჩვენებლები.

პროგრამულ ბიუჯეტირებაზე გადასვლასთან დაკავშირებით, აუცილებელია ისეთი საკანონმდებლო გარემოს ფორმირება, რომელიც უზრუნველყოფს ბიუჯეტის მაქსიმალურ

გამჭვირვალობას და ანგარიშვალდებულებას საზოგადოების წინაშე და ხელს შეუწყობს, ერთის მხრივ, ბიუჯეტის დაგეგმვის, ხოლო მეორე მხრივ, შესრულებისა და ანგარიშგების გაუმჯობესებას. თუმცა საბიუჯეტო კოდექსში შეტანილი ცვლილებები ამ მიმართულებით პოზიტიურ ნაბიჯად ვერ ჩაითვლება.

2012 წლის 1 იანვრიდან საბიუჯეტო კოდექსში შეტანილი ცვლილებების მიხედვით, კოდექსის 30-ე მუხლის მიხედვით, ერთი მხარჯავი დაწესებულებიდან სხვა მხარჯავ დაწესებულებაზე ასიგნებების გადანაწილება შეიძლება მხოლოდ წლიურ საბიუჯეტო კანონში ცვლილებების შეტანით. რაც შეეხება, მხარჯავი დაწესებულების პროგრამებს, ქვეპროგრამებსა და საბიუჯეტო კლასიფიკაციის მუხლებს შორის თანხების გადანაწილებას, აღნიშნული შეიძლება განხორციელდეს საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს თანხმობით, თუმცა პროგრამებს შორის გადანაწილება არ უნდა აღემატებოდეს მხარჯავი დაწესებულებებისათვის გამოყოფილი წლიური ასიგნებების 5%-ს. იგივე დასტურდება საქართველოს ფინანსთა მინისტრის „სახელმწიფო ბიუჯეტით გამოყოფილი ასიგნებების საბიუჯეტო კლასიფიკაციის მუხლებსა და კოდექს შორის თანხების გადანაწილების წესის დამტკიცების შესახებ“ №637 ბრძანებით (30.12.2012). აღნიშნული წესის მიხედვით, „მხარჯავი დაწესებულებების ერთი პროგრამის ფარგლებში არსებული ქვეპროგრამების და საერთო-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გადასახდელების ასიგნებების კვარტლებს, საბიუჯეტო კლასიფიკაციის მუხლებსა და პროგრამულ კოდექს შორის თანხების გადანაწილება (შემდგომში - გადანაწილება) შეიძლება განხორციელდეს ამ ბრძანებით დადგენილი წესით, შეუზღუდავად“.

აღნიშნული ცვლილება ბიუჯეტის გამჭვირვალობის კუთხით პოზიტიურ ცვლილებად ვერ ჩაითვლება. იმის გათვალისწინებით, რომ 2012 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტი ძირითადად ორგანიზაციულ სტრუქტურებს იყო მორგებული და არ წარმოადგენდა რეალურად პროგრამული ხასიათის ბიუჯეტს, შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული ცვლილებით მხარჯავ დაწესებულებებს მიეცათ საშუალება უფრო მოქნილად გადანაწილონ თანხები მთელი წლის განმავლობაში სასურველი მიმართულებით, რაც ერთის მხრივ, ამცირებს საბიუჯეტო სახსრების ხარჯვის გამჭვირვალობას, მეორე მხრივ, კი მხარჯავი დაწესებულებებისათვის ქმნის არასასურველ სტიმულებს ბიუჯეტის არადეტალიზებული და ზედაპირული დაგეგმვისათვის, რაც ისედაც პრობლემატურ საკითხად რჩებოდა ტრადიციული ორგანიზაციული ფორმატის ბიუჯეტის ფარგლებშიც.

აღსანიშნავია, რომ 2013 წლის 1 იანვრიდან საბიუჯეტო კოდექსში შეტანილი ცვლილებით, მთავრობის წლიური ანგარიში სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების შესახებ უნდა მოიცავდეს მხარჯავი დაწესებულებისაგან მიღებულ განმარტებას თანხების გადანაწილების დასაბუთების შესახებ, იმ შემთხვევაში თუ პროგრამისათვის დამტკიცებულ და დაზუსტებულ ასიგნებებს შორის შეუსაბამობა აღემატება 30%-ს, ან დაზუსტებულ და ფაქტობრივად გახარჯულ თანხებს შორის შეუსაბამობა აღემატება 15%-ს. გარდა იმისა, რომ აღნიშნული ზღვარი განმარტებებისათვის საკმაოდ მაღალია, დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, ხდება არა დაზუსტება, არამედ საკანონმდებლო ცვლილებების სახით შესაბამისი გადანაწილების დამტკიცება, გამოდის, რომ აღნიშნული პუნქტის გამოყენება ფაქტობრივად არ მოხდება.

ბოლო წლების განმავლობაში საერთაშორისო შეფასებებით, საბიუჯეტო დოკუმენტაციის გამჭვირვალობა და საჯარო სექტორის ანგარიშვალდებულება სტაბილურად პრობლემატურ სფეროებად მიიჩნევა. კერძოდ, საერთაშორისო საბიუჯეტო პარტნიორობის საბიუჯეტო გამჭვირვალობის ინდექსის (2010 წ.) მიხედვით, საქართველომ 55%-იანი შედეგი მიიღო. აღნიშნული ინდექსი მიზნად ისახავს ქვეყნის საჯარო ფინანსების სისტემის შეფასებას შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით: საბიუჯეტო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, ბიუჯეტის კანონპროექტისა და სხვა საბიუჯეტო დოკუმენტაციის საჯაროობა და სპეციფიკა, საბიუჯეტო ციკლის თითოეული ეტაპის მახასიათებლები. საქართველოსათვის აღნიშნული ინდექსი 2008 წლის შეფასებით 53%-ს შეადგენდა, რაც მეტყველებს, რომ მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება ბიუჯეტის გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების კუთხით აღნიშნულ პერიოდში არ მომხდარა. ასევე, განვითარების საერთაშორისო ასოციაციის (მსოფლიო ბანკის) პოლიტიკის ეფექტიანობის რეიტინგით (CPIA) საქართველოს მინიჭებული ჯამური ქულა 6 ქულიანი სისტემით 4.44-ს შეადგენს. ინდექსის შემადგენელ კომპონენტებს შორის შედარებით პრობლემატურ სფეროებადაა შეფასებული საჯარო მართვის ხარისხი; ასევე გამჭვირვალობა და ანგარიშვალდებულება საჯარო სექტორში. რაც შეეხება, საბიუჯეტო და ფინანსური მართვის ეფექტიანობას, ამ კომპონენტში საქართველოსათვის მინიჭებული ქულა 4.0-ს შეადგენს. ასევე, მსოფლიო ბანკის (მსოფლიო ბანკის მმართველობის ინდიკატორები) მიერ 2009-2011 წლებში სტაბილურად საშუალოზე დაბალი ქულით ფასდება მოქალაქეთა ჩართულობა სახელმწიფო მართვაში და ანგარიშვალდებულება საჯარო სექტორში (-0.18 ქულა (-2.5;+2.5) ინტერვალში).

ბიუჯეტის დეფიციტი და საშუალოვადიანი ფისკალური დისციპლინა

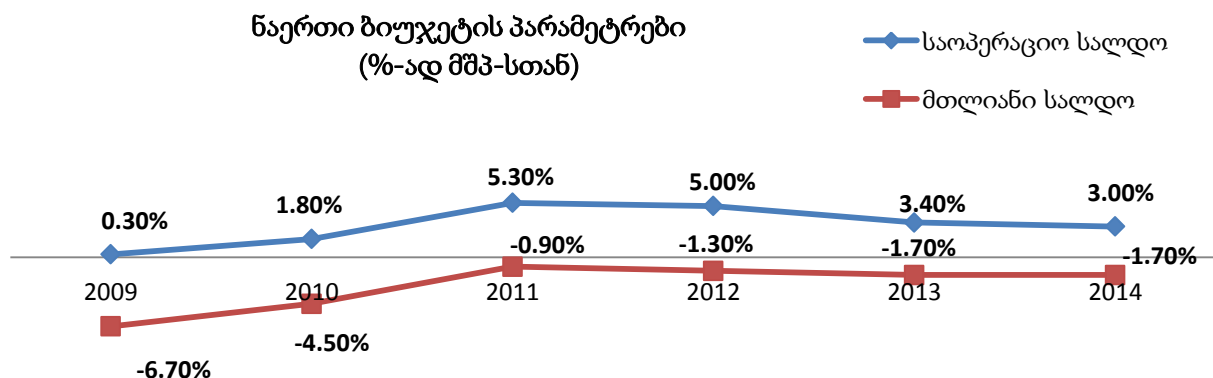
2011 წლის ივლისში პარლამენტის მიერ დამტკიცებული „ეკონომიკური თავისუფლების აქტი“ საკანონმდებლო წესით განსაზღვრავს მიზნობრივ ფისკალურ მაჩვენებლებს 2014 წლისათვის, კერძოდ, საკანონმდებლო წესით დადგინდა ნაერთი ბიუჯეტის დეფიციტის ზღვრული დონე მშპ-ს 3%-ზე დაბალ დონეზე. ამავდროულად, ეკონომიკური თავისუფლების აქტის მიხედვით, ბიუჯეტის ხარჯებისა და არაფინანსური აქტივების ზრდის მთლიანი მოცულობის წილი 2014 წლიდან არ უნდა აღემატებოდეს მთლიანი შიდა პროდუქტის 30%-ს. აღნიშნული ფისკალური ლიმიტების დარღვევის შემთხვევაში, მთავრობა ვალდებულია პარლამენტს წარუდგინოს საბიუჯეტო გეგმა, რომელიც უზრუნველყოფს ფისკალური აგრეგატების კანონით დადგენილ დონემდე შემცირებას 2 წლიან ვადაში. მთავრობას ეძლევა უფლება რეფერენდუმის გარეშე დააწესოს ან გაზარდოს საგადასახადო განაკვეთი მოკლევადიანი (3-წლიანი) პერიოდით, შემდგომი გახანგრძლივების საშუალებით. კანონი ასევე განსაზღვრავს მთლიანი სახელმწიფო ვალის მშპ-სთან ფარდობის სასურველ ზღვარს 60%-ის დონეზე, თუმცა ამ შეზღუდვას სავალდებულო ხასიათი არ აქვს. აღსანიშნავია, რომ „ეკონომიკური თავისუფლების აქტით“ განსაზღვრული ფისკალური ლიმიტები შეესაბამება ევროკავშირში ინტეგრაციის ე.წ. მაასტრიხტის კრიტერიუმებს.

2014 წლისათვის დადგენილი ფისკალური ლიმიტების მიღწევა საჭიროებს ეტაპობრივი ფისკალური კონსოლიდაციის განხორციელებას, რომელიც, ერთის მხრივ, დამყარებულ უნდა იქნას მთლიანად დანახარჯების, განსაკუთრებით კი კაპიტალური დანახარჯების ოპტიმალურ დაგეგმვაზე, მეორეს მხრივ, კი სახელმწიფო ვალის მართვის სწორ სტრატეგიაზე. შესაბამისად, აუცილებელია 2013 წლის ბიუჯეტის დაგეგმვაში გათვალისწინებულ იქნას 2014 წლისათვის მისაღწევი პარამეტრები.

აღსანიშნავია ასევე ის ფაქტიც, რომ მასტიმულირებელი ფისკალური პოლიტიკის გახანგრძლივებისა და დაგეგმილი კაპიტალური ინვესტიციების გაგრძელების დასაბუთებით, 2012 წლისათვის გაწერილი მიზნობრივი ფისკალური ლიმიტები გადატანილ იქნა შემდეგი წლისათვის.

დადებითად უნდა იქნეს მიჩნეული ის ფაქტი, რომ მომავალ წლებში ქვეყნის ფისკალური პოლიტიკა მიმართული იქნება, როგორც მთლიანი შიდა პროდუქტის მიმართ ნაერთი

ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირებისაკენ(2.8%), ასევე მნიშვნელოვან გარემოებად უნდა ჩაითვალოს ისიც, რომ წინა წლის მაჩვენებლებთან შედარებით 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტით დაგეგმილია ვალების ზრდის მაჩვენებლის შემცირება, ასევე სახელმწიფო ვალის ზღვრული მოცულობის შემცირება როგორც ნომინალურ გამოხატულებაში, ისე მშპ-სთან მიმართებაში. თუმცა 2013 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის კანონპროექტის მიხედვით დაგეგმილია, როგორც საოპერაციო, ისე მთლიანი სალდოს შემცირება. კერძოდ, სახელმწიფო ბიუჯეტის საოპერაციო სალდო განსაზღვრულ იქნა 116,529.50 ათასი ლარის დონეზე, რაც წინა წლის მაჩვენებელზე 153,526.4 ათასი ლარით (56.85%-ით) ნაკლებია. საოპერაციო სალდოს გაუარესება დაკავშირებულია იმ ფაქტთან, რომ 2013 წლისათვის სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების დაგეგმილი მოცულობა წინა წელთან შედარებით მხოლოდ 2.55%-ით იზრდება, მაშინ როდესაც სახელმწიფო ხარჯები თითქმის 5%-ით იმატებს. საოპერაციო სალდოს შემცირების გათვალისწინებით, არაფინანსური აქტივების ცვლილების 16%-ით შემცირების მიუხედავად, მოსალოდნელია მთლიანი სალდოს გაუარესებაც. ბიუჯეტის მთლიანი სალდო -494.2 მლნ ლარის დონეზეა განსაზღვრული, რაც წინა წლის მაჩვენებელზე 36.6 მლნ ლარით (56.85%-ით) ნაკლებია. ბიუჯეტის დეფიციტის დაფინანსების წყაროებში გამოიყოფა, ერთის მხრივ, საგარეო ვალდებულებების წმინდა ზრდა (243 მლნ ლარის ოდენობით), საშინაო ვალდებულებების წმინდა ზრდა(47.7 მლნ ლარი), მეორე მხრივ, კი, პრივატიზებიდან მიღებული შემოსავლები 100 მლნ ლარის ოდენობით და ხაზინის ერთიან ანგარიშზე არსებული სახსრების გამოყენება (350 მლნ ლარის ოდენობით).

ზემოთმოყვანილი ცხრილი ასახავს ნაერთი ბიუჯეტის ფაქტობრივ და პროგნოზირებულ ბალანსს 2009-2014 წლებში⁶. ფინანსთა სამინისტროს ინფორმაციით, ნაერთი ბიუჯეტის მოსალოდნელი საოპერაციო და მთლიანი სალდო 2011-2014 წლებში გაუარესების ტენდენციას ავლენს. კერძოდ, თუ ბიუჯეტის მთლიანი სალდომ 2011 წელს მშპ-ს -0.9% შეადგინა, 2012 წლისათვის მოსალოდნელია რომ აღნიშნული მაჩვენებელი მშპ-ს მიმართ -1.3%-ს, ხოლო 2013 წლისათვის -1.7%-ის შეადგენს. რაც შეეხება ბიუჯეტის სტრუქტურული ბალანსის⁷ დინამიკას, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გათვლებით, ბიუჯეტის სტრუქტურულმა დეფიციტმა 2010 წელს დაახლოებით მშპ-ს 7%, ხოლო 2011 წელს 5% შეადგინა⁸, ხოლო 2012-2013 წლებში აღნიშნული მაჩვენებლის დაახლოებით 4%-მდე შემცირებაა მოსალოდნელი. სტრუქტურული დეფიციტის არსებობა ბოლო წლების განმავლობაში, ერთის მხრივ მიუთითებს, რომ ბიუჯეტის უარყოფითი მთლიანი სალდოს ფორმირებაში ეკონომიკური აქტივობის ციკლის გავლენასთან ერთად გადამწყვეტი ფაქტორი მთავრობის ფისკალური პოლიტიკა იყო. ამავდროულად, აღნიშნული დეფიციტის შემცირების ტენდენცია მიუთითებს პოლიტიკის მიმართულებას ფისკალური კონსოლიდაციის კუთხით. აღსანიშნავია, რომ Wall Street Journal-ისა და Heritage Foundation-ის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსის მიხედვით, 2012 წელს ერთ-ერთ პრობლემატურ სფეროდ შეფასდა ფისკალური პოლიტიკა მზარდი სამთავრობო ხარჯებითა და ბიუჯეტის დეფიციტით. აღნიშნული ინდექსის მიხედვით, 2012 წელს საქართველო 150 ქვეყანას შორის 34-ე პოზიცია დაიკავა, თუმცა მიმდინარე წელს საქართველოს რეიტინგი გაუარესებულია, რის შედეგადაც ქვეყანამ გადაინაცვლა ძირითადად თავისუფალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების ჯგუფიდან, საშუალოდ თავისუფალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების ჯგუფში. ზემოაღნიშნული თავისთავად მიუთითებს ფისკალური დისციპლინისა და გეგმაზომიერი ბიუჯეტირების აუცილებლობაზე, რათა ბიუჯეტის აგრეგატებმა და შესაბამისად, ქვეყნის ფისკალურმა პოლიტიკამ უზრუნველყოს გრძელვადიანი მაკროეკონომიკური და საგარეო

⁶ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის საჯარო ფინანსების სტატისტიკის 1986 წლის სტანდარტების მიხედვით.

⁷ ბიუჯეტის სტრუქტურული დეფიციტი ასახავს მთავრობის დისკრეციული ფისკალური პოლიტიკის მიმართულებას ეკონომიკური აქტივობის ციკლის ანუ ავტომატური ფისკალური სტაბილიზატორების ეფექტისა და საგრანტო და სხვა ერთჯერადი შემოსავლების გამორიცხვით.

⁸ შედარებისათვის, 2012 წლის 1 მაისს ევროკავშირის ქვეყნების მიერ ხელმოწერილი „ფისკალური პაკტი“ ნაერთი ბიუჯეტის სალდოსთან ერთად განსაზღვრავს სტრუქტურული დეფიციტის მინიმალურ ლიმიტს მშპ-ს 0.5%-ის დონეზე. დაბალი სავალუტო ტვირთისა და მდგრადი სახელმწიფო ფინანსების მქონე ქვეყნებისათვის აღნიშნული ლიმიტი მშპ-სთან მიმართებაში მაქსიმუმ 1%-ს შეადგენს.

სტაბილურობა, განსაკუთრებით, 2013-14 წლებში საგარეო ვალის მომსახურების ხარჯების ზრდის გათვალისწინებით.

სახელმწიფო ვალი

სახელმწიფო ვალის მართვის სწორი სტრატეგია გულისხმობს ვალის მართვის პოლიტიკის მიერ დასახული გონივრული მიზნობრივი მაჩვენებლებისა და მათი მიღწევის ოპტიმალურ გზების განსაზღვრას და შესაბამისად, ქმნის ფისკალური დისციპლინისა და საშუალო და გრძელვადიანი ფისკალური მდგრადობის წინაპირობას. საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად, სახელმწიფო ვალის მართვის სტრატეგია უნდა განსაზღვრავდეს სახელმწიფო ვალის ზღვრულ მოცულობასა, ასევე საბაზრო რისკების (გაცვლითი კურსისა და საპროცენტო განაკვეთის რისკების) მისაღებ დონეს და შესაბამისად, სახელმწიფო ვალდებულებების მიზნობრივ სტრუქტურას ვალუტის, საპროცენტო განაკვეთის ტიპისა და ვადიანობის მიხედვით, ასევე კაპიტალის საშინაო ბაზრის განვითარების გეგმას. საქართველოში, პრაქტიკაში ვალების სტრატეგიის ფორმულირება როგორც მომავალი წლისათვის, ისე საშუალოვადიან პერიოდში, ხდება საქართველოს ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების დოკუმენტით. *საკანონმდებლო დონეზე არ არის გაწერილი ვალდებულება, რომ ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მონაცემების დოკუმენტში განისაზღვროს სახელმწიფო ვალის მიზნობრივი მაჩვენებლები აბსოლუტურ ან შეფარდებით გამოხატულებაში საშუალოვადიან ან გრძელვადიან პერიოდში და ასევე განისაზღვროს აღნიშნული მიზნობრივი მაჩვენებლების მიღწევის სტრატეგია.*

საქართველოს მთავრობის „ქვეყნის ძირითადი მონაცემების და მიმართულებების დოკუმენტში 2012–2015 წლებისათვის“ მაკროეკონომიკური სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ელემენტად გაწერილი იყო სახელმწიფო ვალის მდგრადობის უზრუნველყოფა. აღნიშნული გულისხმობს მთლიანი სახელმწიფო და სახელმწიფო საგარეო ვალის გონივრულ ლიმიტებში შენარჩუნებას. კერძოდ, ერთის მხრივ, სახელმწიფო ვალის მშპ-სთან ფარდობის 60%-ზე დაბალ ნიშნულზე შენარჩუნებას, ხოლო მეორე მხრივ, სახელმწიფო საგარეო ვალის ეტაპობრივ შემცირებას მშპ-ს 25%-მდე. ამასთან, ამავე დოკუმენტში მითითებულია, რომ „2015 წლისთვის მთავარი ამოცანაა, სახელმწიფო საგარეო ვალის მომსახურების პროცენტი სახელმწიფო ბიუჯეტთან მიმართებით არ

სცდებოდეს 9%-ს, ხოლო მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებით - 3%-ს“. რაც შეეხება „ქვეყნის ძირითადი მონაცემების და მიმართულებების დოკუმენტში 2012-2015 წლებისათვის“ 2013-2016 წლებისათვის იმავე დოკუმენტში ვალთან დაკავშირებით მითითებულია რომ „2011 წლიდან მთავრობის ვალის წილმა დაიწყო კლება მშპ-სთან მიმართებაში და ეს ტენდენცია შენარჩუნებული იქნება საშუალოვადიან პერიოდში.“

აღნიშნულ დოკუმენტში, ერთის მხრივ, არაა აღნიშნული წინა წლის ანალოგიურ დოკუმენტში გათვალისწინებული ლიმიტები, ხოლო მეორე მხრივ, არაფერია ნათქვამი რა სტრატეგიით უნდა მოხდეს მთავრობის ვალის კლების ტენდენციის შენარჩუნება.

2013 წლისათვის პროგნოზირებული მოცულობა მთლიანი სახელმწიფო ვალისათვის შეადგენს 9618.4 მლნ ლარს, რაც მშპ-ს პროგნოზირებული მოცულობის 32.84%-ს შეადგენს და 2012 წლის ანალოგიური მაჩვენებელზე 41.9 მლნ ლარით, ხოლო მშპ-სთან მიმართებაში 3.7 პროცენტული პუნქტით ნაკლებია.

	2011წ	2012წ 6 თვე	2012 წ	2013წ
მთლიანი სახელმწიფო ვალი	8 889	8 754	9 660.3	9 618.4
მშპ-სთან პროცენტულად	36.69	32.46	36.53	32.84
<i>მათ შორის</i>				
შიდა ვალი	1 873	1 904.1	1 938.0	1 975.9
შიდა ვალი, მშპ-სთან მიმართებაში	7.73	7.061	7.33	6.75
საგარეო ვალი	7 016	6 849.9	7 722.3	7 642.5
საგარეო ვალი, მშპ-სთან მიმართებაში	28.96	25.4	29.2	26.1
მრავალმხრივი კრედიტორები	5,033.90	4,857.00		5,419.3
ორმხრივი კრედიტორები	1,033.80	1,058.90		1,364.1
სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდები	943.3	929.1		860.0
სახელმწიფოს გარანტიით აღებული კრედიტები	5.3	4.9		5.1

რაც შეეხება სახელმწიფო ვალის სტრუქტურას, ვალდებულებების არსებული პორტფელის სტრუქტურა ვალდებულებების წყაროების, საპროცენტო განაკვეთის ტიპისა და ვადიანობის მიხედვით, ასევე მომსახურებისა და დაფარვის გრაფიკი (იხ.ვალების მომსახურება და დაფარვა) საშუალებას იძლევა შეფასდეს სახელმწიფო ვალის ტვირთთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი რისკები.

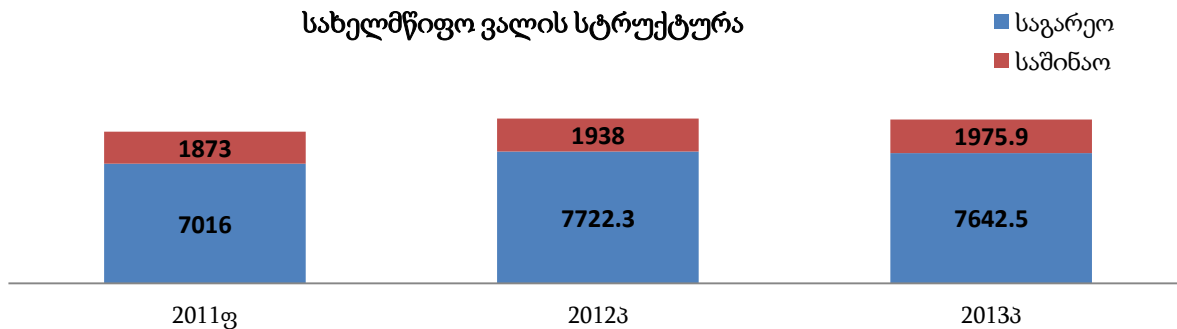
სახელმწიფო ვალის მომსახურებისა და დაფარვის გრაფიკის ანალიზი (კერძოდ კი, 2012-2014 წლებში მომსახურებისა და დაფარვის ხარჯების არსებითი ზრდის ტენდენცია), მიუთითებს სახელმწიფო ვალდებულებების ვადიანობის სწორი დაგეგმვის

აუცილებლობაზე, რათა მომავალში თავიდან იქნას აცილებული დროის მცირე მონაკვეთში დაფარვის და მომსახურების დიდი თანხების კონცენტრირება და რეფინანსირების რისკის არასასურველი ზრდა. აღნიშნული რისკი განსაკუთრებით საყურადღებოა იმის გათვალისწინებით, რომ 2012-2014 წლებში საგარეო ვალდებულებების მომსახურებისა და დაფარვის გაზრდილი ხარჯები, უპირველესად, დაკავშირებულია 2008-2010 წლებში აღებული მოკლევადიანი ვალდებულებების გასტუმრებასთან (მათ შორის, 2008 წელს გამოშვებული ევროობლიგაციები და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ Stand-By-Arrangement პროგრამის ფარგლებში გამოყოფილი საკრედიტო რესურსი).

2013 წლის ბიუჯეტში ფაქტობრივად უცვლელადაა შენარჩუნებული სახელმწიფო ვალის სტრუქტურა წყაროების (საშინაო დ საგარეო) მიხედვით: სახელმწიფო საგარეო ვალი შეადგენს მთლიანი სახელმწიფო ვალის 79.48%-ს შეადგენს და 2012 წელთან შედარებით მისი წილი მხოლოდ 0.46 პროცენტული პუნქტითაა შემცირებული. უცხოურ ვალუტაში დენომინირებული ვალის დიდი წილი, მიუთითებს გაცვლითი კურსის ცვალებადობასთან დაკავშირებულ რისკებთან, რომელთა გათვალისწინება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიმდინარე ანგარიშის ზრდადი დეფიციტის და ვალებისა დაფარვისა და მომსახურების მნიშვნელოვანი ზრდის ფონზე.

რაც შეეხება საპროცენტო განაკვეთთან დაკავშირებულ რისკებს, სახელმწიფო საგარეო ვალის პორტფელის 67% შედგება ფიქსირებული საპროცენტო განაკვეთის მქონე კრედიტებისგან, შესაბამისად, საპროცენტო განაკვეთის ცვლილება არსებით ზეგავლენას ვერ მოახდენს არსებული ვალდებულებების მომსახურებისა და დაფარვის ხარჯებზე. აქვე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საერთაშორისო ბაზრებზე საპროცენტო განაკვეთის ცვლილებამ შეიძლება არსებითი უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინოს საგარეო ვალის მომსახურების ხარჯებზე არსებული ვალდებულებების რეფინანსირების და ახალი ვალდებულებების აღების შემთხვევაში.

სახელმწიფო ვალის სტრუქტურა

2012 წლისათვის საპროგნოზო ნაშთი სახელმწიფო საგარეო ვალისათვის 7,722.3 ათას ლარს უტოლდება, რაც მშპ-ს მიმართ 29.2%-ს შეადგენს და 2012-2015 წლებისათვის ქვეყნის ძირითადი მიმართულებებისა და მონაცემების დოკუმენტით გაწერილ 25%-იან ლიმიტს მნიშვნელოვნად აღემატება. 2013 წლისათვის კი პროგნოზირებულია სახელმწიფო საგარეო ვალის მოცულობის შემცირება, როგორც აბსოლუტურ გამოხატულებაში 7,642.5 ათას ლარამდე, ისე მშპ-სთან მიმართებაში - მშპ-ს 26.1% დონემდე.

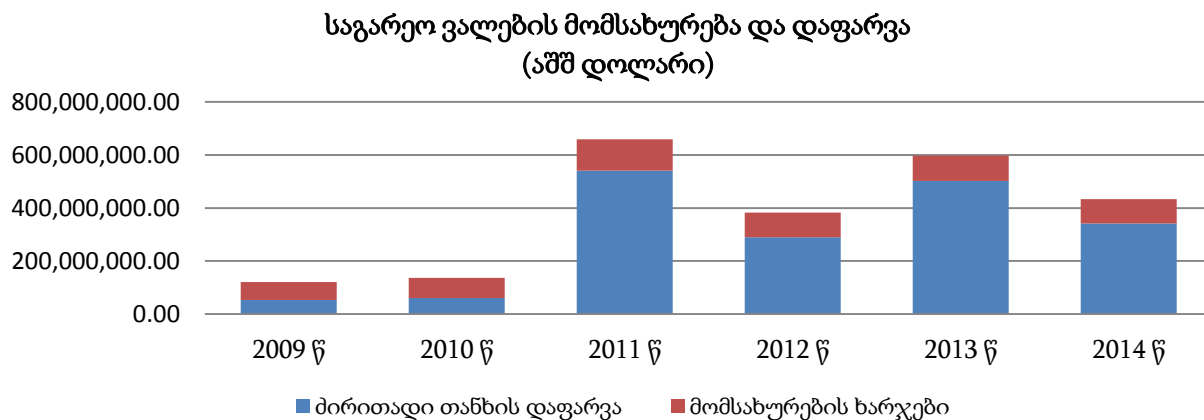
2013 წლისათვის პროგნოზირებული ვალდებულებების ზრდა შეადგენს 716 მლნ ლარს, რაც 2012 წლისათვის მოსალოდნელ მაჩვენებელზე (1 058 მლნ ლარი) თითქმის 23%-ით ნაკლებია. აღნიშნული შემცირება უპირველეს ყოვლისა დაკავშირებულია საგარეო ვალდებულებების ზრდის მუხლის 25%-იან შემცირებასთან. რაც შეეხება საშინაო ვალდებულებების ზრდას, აღნიშნული 2013 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტში უცვლელად - 100 მლნ ლარის დონეზეა შენარჩუნებული.

საყურადღებოა ახალი საკრედიტო ვალდებულებების მიზნობრიობა, კერძოდ საინვესტიციო ხასიათისაა აღნიშნული კრედიტი თუ განკუთვნილია სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების დასაფინანსებლად. 2013 წლის კანონპროექტით გათვალისწინებული საინვესტიციო შეღავათიანი კრედიტების მოცულობა შეადგენს 650 მლნ ლარს, ხოლო განვითარების საერთაშორისო ასოციაციის მიერ გამოსაყოფი ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტის მოცულობა განვითარების პოლიტიკის ახალი ღონისძიების ფარგლებში (CG DPO) 66 მლნ ლარს. აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში 60,056,608.00 აშშ დოლარი უკვე ჩამორიცხულ იქნა 2012 წლის აგვისტოში. ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტები უშუალოდ სახელმწიფო ბიუჯეტში ირიცხება და მათ ძირითად მიზანს, როგორც წესი, ქვეყანაში ფისკალური სტიმულების მეშვეობით ერთობლივი მოთხოვნის შენარჩუნება და შესაბამისად, ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა წარმოადგენს. შესაბამისად, აღნიშნული ტიპის კრედიტების უდიდესი ნაწილი მიმდინარე ხარჯების დაფინანსებას ხმარდება და

საინვესტიციო პროგრამებისაგან განსხვავებით, მათი ხარჯვის მიზნობრიობის მონიტორინგი რთულდება. აზიის განვითარების ბანკის, მსოფლიო ბანკისა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდისაგან ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტების ფარგლებში 2009-2011 წლებში საქართველომ დაახლოებით 1,308 მლნ ლარი მიიღო, რაც ამავე პერიოდში მთლიანად აღებული კრედიტების თითქმის ნახევარს შეადგენს. რაც შეეხება 2012 წელს, 2012 წლის 20 ივლისის ხელშეკრულების საფუძველზე კონკურენტუნარიანობის და ზრდის განვითარების პოლიტიკის ღონისძიების ფარგლებში საქართველომ 2012 წლის აგვისტოში განვითარების საერთაშორისო ასოციაციისაგან მიიღო ბიუჯეტის მხარდამჭერი სესხი 39,800,000 ნასესხობის სპეციალური უფლების ოდენობით (60,056,608.00 აშშ დოლარი). ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტების გაზრდილი მოცულობის გათვალისწინებით ბოლო წლებში გაიზარდა მათ მომსახურებასთან დაკავშირებული ხარჯები, კერძოდ, აღნიშნული კრედიტების საპროცენტო ხარჯები 2009 წელს დაფიქსირებული 1 მლნ აშშ დოლარიდან 2011 წელს უკვე 11 მლნ აშშ დოლარამდე გაიზარდა და მომავალ წლებში დაახლოებით იმავე მაჩვენებელზე შენარჩუნდება. *თუ გავითვალისწინებთ, სახელმწიფო საგარეო ვალში ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტების არსებულ დიდ წილს, აუცილებელია სამომავლოდ ამგვარი კრედიტების მიზანშეწონილობის საფუძვლიანი ანალიზი და მათი მოცულობისა და ვადების განსაკუთრებული სიფრთხილით დაგეგმვა.*

საგარეო ვალების მომსახურებისა და დაფარვის ხარჯები 2009 წლიდან მკვეთრი ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. 2011 წელს საგარეო ვალების მომსახურებისა და დაფარვისათვის გამოყოფილ იქნა 659,574,943.84 აშშ დოლარი, საიდანაც 435,250,000.00 აშშ დოლარი წარმოადგენს 2008 წელს გამოშვებული ევროობლიგაციების გადაფარვისათვის გამოყოფილ სახსრებს. ამ თანხის გათვალისწინების გარეშე, 2011 წელს საგარეო ვალების მომსახურებისა და დაფარვის თანხამ შეადგინა დაახლოებით 224 მლნ აშშ დოლარი, რაც წინა წლის აღნიშნულ მაჩვენებელს 88 მლნ აშშ დოლარით აღემატება. 2012 წელს ვალების მომსახურებისა და დაფარვის ჯამური მაჩვენებელი ნავარაუდევია 383 მლნ აშშ დოლარის, ხოლო 2013 წელს 597 მლნ აშშ დოლარის დონეზე.

2013 წლისათვის საგარეო ვალდებულებების ძირითადი თანხის დაფარვისათვის გათვალისწინებულია 472,994.4 ლარი⁹, მაშინ როდესაც 2012 წლის ანალოგიური მაჩვენებელი 120,926.0 ათას ლარს შეადგენს. აღნიშნული თანხის ძირითადი ნაწილი, კერძოდ, 361,720.0 ათასი ლარი მიმართულ იქნება საგარეო სასახო ვალდებულებების დაფარვისათვის, ხოლო 110,080.0 გათვალისწინებულია სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების, კერძოდ კი, 2008 წელს გამოშვებული ევრობონდების ძირითადი თანხის დარჩენილი ნაწილის დაფარვასთან, რაც 64.75 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს. ჯამურად სახელმწიფო საგარეო ვალდებულებებზე გადასახდელი ძირითადი თანხა და საპროცენტო ხარჯები მოცემულია ცხრილში. ცხრილში მოცემული თანხები მოიცავს სახელმწიფო და საგარეო ვალის მომსახურებისა და დაფარვის მთლიან ხარჯებს, მათ შორის ეროვნული ბანკის მიერ სსფ-სადმი გადასახდელ თანხებსაც, რომელიც სახელმწიფო ბიუჯეტში არ აისახება.

2012-2014 წლებში საგარეო ვალდებულებების დაფარვის ხარჯები ზრდა ძირითადად დაკავშირებულია საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ Stand-By Arrangement პროგრამის ფარგლებში 2008-2010 წლებში საქართველოსათვის გამოყოფილი საკრედიტო რესურსის ძირითადი თანხის დაფარვასთან. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ Stand-By Arrangement პროგრამის ფარგლებში გამოყოფილი მხოლოდ ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტის ფარგლებში საქართველომ 2009-2010 წლებში შესაბამისად, 100 მლნ და 240 მლნ

⁹აღნიშნული თანხა მოიცავს მხოლოდ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გადასახდელ თანხას, და შესაბამისად, არ ითვალისწინებს ეროვნული ბანკის მიერ საერთაშორისო სავალუტო ფონდისადმი არსებული დავალიანების დაფარვას.

აშშ დოლარი მიიღო. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში გამოყოფილ საკრედიტო რესურსზე საპროცენტო განაკვეთი, როგორც წესი, არაკონცესიულია და ხასიათდება მოკლე საშეღავათო პერიოდით, კერძოდ, ითვალისწინებს ძირითადი თანხის დაფარვას ჩამორიცხვიდან უკვე 3.5-5 წლის შემდგომ. შესაბამისად, მხოლოდ აღნიშნული კრედიტის ძირითადი თანხის დაფარვა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან 2012 წელს 12 მლნ აშშ დოლარს, ხოლო 2013-2014 წლებში შესაბამისად 140 და 184 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდისადმი არსებული დავალიანების მომსახურება და დაფარვა (მლნ აშშ დოლარი)

		2012	2013	2014
სულ	ძირითადი თანხის დაფარვა	243.4	382.2	253.8
სულ	მომსახურების ხარჯები	13.5	9.2	3.7
PRGF	ძირითადი თანხის დაფარვა	30.3	29.9	27.7
PRGF	მომსახურების ხარჯები	0.59	0.43	0.28
ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტი	ძირითადი თანხის დაფარვა	12.0	140.2	184.2
ბიუჯეტის მხარდამჭერი კრედიტი	მომსახურების ხარჯები	6.4	5.7	3.0
Stand-By Arrangement	ძირითადი თანხის დაფარვა	201.0	212.1	41.9
Stand-By Arrangement	მომსახურების ხარჯები	6.6	3.0	0.4

საინტერესოა, რომ 2012 წლის აპრილში საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ „Stand-By Arrangement (SBA)“-ისა და “Stand-By Credit Facility (SCF)“-ის ფარგლებში საქართველოსათვის გამოყოფილ იქნა ახალი საკრედიტო რესურსი 250 მლნ სპეციალური ნასესხობის უფლების (365.6 მლნ აშშ დოლარი) ოდენობით. როგორც უკვე აღინიშნა, შბა პროგრამის ფარგლებში გამოყოფილ საკრედიტო რესურსზე საპროცენტო განაკვეთი არაკონცესიულია, ამასთან ძირითადი თანხის დაფარვა მოკლევადიან პერიოდში მოითხოვება. რაც შეეხება, SCF პროგრამას, აღნიშნული პროგრამა ითვალისწინებს შეღავათიან პირობებს 0.25%-იანი საპროცენტო განაკვეთით და გამიზნულია მოკლევადიანი დაფინანსების დისბალანსის შემთხვევაში გამოყენებისათვის. ამასთან, ორივე საკრედიტო პროგრამა ემყარება საერთაშორისო სავალუტო ფონდის დაფინანსების მექანიზმს, რომლის მიხედვითაც გამოყოფილი საკრედიტო რესურსის ათვისება ხდება მხოლოდ საჭიროების შემთხვევაში საქართველოს მოთხოვნის მიხედვით მაკროეკონომიკური და საგარეო მდგრადობის უზრუნველსაყოფად (Precautionary SBA). აღსანიშნავია, რომ საკრედიტო ხაზის გამოყოფის პროცესში ტექნიკური მხარდაჭერის მემორანდუმის ფარგლებში დადგინდა შესრულების

სავალდებულო კრიტერიუმები ფისკალური და მონეტარული პოლიტიკისათვის, კერძოდ, განსაზღვრულ იქნა ლიმიტები ნაერთი და საპარტნიორო ფონდის ბიუჯეტის დეფიციტზე, სახელმწიფო და სახელმწიფო გარანტიით აღებულ ვალზე, ასევე დადგინდა მინიმალური ზღვარი ეროვნული ბანკის წმინდა საერთაშორისო რეზერვების მოცულობაზე.

პროგრამის ხანგრძლივობა 24 თვეა. ძირითადი თანხის დაფარვა დაიწყება 2015 წლიდან. ცხრილში მოცემულია გამოყოფილი 250 მლნ ნასესხობის სპეციალური უფლების (SDR)- ის საჭიროებისამებრ მოსალოდნელი ათვისების და აღნიშნული ვალის მომსახურებისა და დაფარვის გრაფიკი(ჯამური მაჩვენებლები; მლნ. SDR).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ათვისება	70	120	60	0	0	0
SBA	35	60	30	0	0	0
SCF	35	60	30	0	0	0
მომსახურებისა და დაფარვის ხარჯები	1.3	1.2	2.1	8	39.6	71.9
საპროცენტო ხარჯები	0	0	0	5.9	37.8	70.6
ძირითადი თანხის დაფარვა	1.3	1.2	2.1	2.0	1.9	1.3

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია, ერთის მხრივ, თუ როგორ მოხდება საკრედიტო რესურსის საჭიროების განსაზღვრა, მეორე მხრივ, იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული საკრედიტო რესურსი წინა პროგრამით გახარჯული თანხების დაფარვას მოხმარდება, ფაქტობრივად მოხდება არსებული ვალის ძირითადი თანხის დაფარვის გადავადება 2015-2016 წლებისათვის და მის შემდგომ პერიოდში.

საერთო შეფასება

„საქართველოს 2013 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე თანდართული მასალების მიხედვით დასაგეგმი 2013 წლის მაკროეკონომიკური გარემო, მისი მახასიათებელი მთავარი საპროგნოზო მაჩვენებლები და მათ შორის ნაერთი ბიუჯეტის საპროექტო მაჩვენებლებიც, მთლიანობაში შეესაბამება ქვეყნის ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების 2013-2016 წლების დოკუმენტით განსაზღვრულ პარამეტრებს. სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს შესაძლებლად მიაჩნია წინამდებარე დასკვნაში მოცემული შენიშვნების, წინადადებებისა და რეკომენდაციების გათვალისწინებით მხარი დაუჭიროს „საქართველოს 2013 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტისა და მასზე თანდართული მასალების საქართველოს პარლამენტში განხილვის პროცედურების გაგრძელებას.